

Posudek vedoucího na práci Matyáše Jakubů *Mezinárodní vztahy v době klimatické krize: Nedostatky realistické analýzy*

Matyáš Jakubů si vybral pro bakalářskou práci zásadní téma současnosti a přitom se rozhodl psát teoretickou práci. Jeho výchozí otázkou jsou možnosti a meze realismu v mezinárodních vztazích v reakci na klimatickou krizi, následně se také pokusil formulovat alternativu, která by překračovala rámec realismu.

Práce je přehledně strukturovaná. Nejprve uvede základní myšlenky realismu a jeho liberální kritiku. Posléze ukáže možnosti hlubší kritiky v souvislosti s klimatickou krizí, zejména prostřednictvím výkladu Latoura a Jasona Moorea; z Latoura si bere především kritiku antropocentrismu, důraz na aktérství mimolidské přírody a nutnost jeho reprezentace, Mooreova kritika konceptu antropocén a návrhem na jeho nahrazení „kapitalocénem“ je pak pro něj možností doplnit Latoura strukturalistickou perspektivou a důrazem na ekonomické zdroje extraktivistického vztahu člověka k přírodě.

Ve třetí kapitole použije autor Latourovu a Mooreovu kritiku na pokusy spojit realistické východisko a snahu o řešení ekologické (především klimatické) krize. Myšlenky Jonathana Symonse a Anatola Lievena nejdříve zaslíbeně představí, a následně drtivě zkritizuje; kromě výše zmíněných autorů reflektujících ekologickou krizi k tomu využije také Guzziniho kritiku realistické epistemologie.

V takto vytvořeném teoretickém poli srovnává autor dvě zelené ideologie: zelený konzervativismus tak, jak jej s využitím rétoriky realismu do českého prostředí vnáší Alexandr Vondra, a nerůstu, diskutovaného především na základě textů Giorgose Kallise a Jasona Hickela. Srovnání je produktivní: ukazuje, že zelený konzervativismus sdílí s různými ekorealismy nedůslednou analýzu příčin ekologické krize a problematická řešení, zatímco nerůstové hnutí má oproti zelenému konzervativismu velmi nerozvinutou politickou teorii a jen velmi nedostatečnou představu o tom, jak politicky dosáhnout transformace společnosti v nerůstovou.

Právě pokusu o zacelení tohoto deficitu se věnuje zbytek práce. Navazuje na článek Giorgose Kallise a Giacoma D'Allisa, kteří oproti spíše anarchizujícím představám velké části stoupců nerůstu hájí gramsciánské pojetí státu a nutnost boje proti hegemonii ideologie ekonomického růstu. Jak ale ukazuje autor hodnocené práce, jejich perspektiva je omezená pohledem na vnitrostátní politiku, sám se proto vrací k Robertu Coxovi a snaží se pro hnutí nerůstu formulovat gramsciánskou alternativu realistické teorie mezinárodních vztahů.

Zde se ovšem autor tak trochu chytil do vlastní pasti: (neo)gramsciánství sdílí některé klíčové problémy s realismem, zejména propast mezi člověkem a přírodou (dokonce bychom mohli říct, že tam, kde je oproti realismu či jiným proudům marxismu antiobjektivističtější a klade větší důraz na ideje, klade tím také ještě větší důraz na lidskou specifičnost oproti zbytku přírody). Tento problém autor konstatuje a řeší: snaží se formulovat ekologicky informovanou verzi neogramsciánství v mezinárodních vztazích. Zde ovšem naráží na několik pozoruhodných, nicméně klíčových problémů: pečující třída, o níž by se chtěli někteří teoretikové nerůstu opřít, nemá dostatečné třídní vědomí; státy Jihu, které by mohly čelit zájmům státu globálního Severu na pokračování ekonomického růstu, mají sice často zájem na řešení či zmírnění klimatické krize, zároveň ale mají zájem na ekonomickém růstu, který pro ně představuje jedinou cestu k aspoň částečné úrovni sociálních práv.

Práci jsem rekapituloval poněkud extenzivně v zásadě proto, abych ukázal, že je myšlenkově bohatá a také myšlenkově náročná. Autorovi se podařilo pokrýt poměrně rozsáhlé spektrum otázek a ukázat,

k jakým intelektuálním problémům vedou. To, že autor nakonec i u proudu, který by mu byl politicky sympatický, identifikoval zásadní problémy, svědčí o jeho intelektuální poctivosti. Intelektuální poctivost se přitom v tomto případě nerovná neangažovanosti a sterilitě, ani nudě. Příkladem může být formulace ze závěru: „*Přesvědčivost realismu v mezinárodních vztazích i analyzovaných ekorealismů vychází z toho, že nemají ambici zásadně měnit současnou mezinárodní politickou situaci.*“ (s. 42)

Autor byl schopen pracovat s rozsáhlou šíří autorů a interpretovat je citlivě k jejich výchozímu intelektuálnímu kontextu a přitom tvořivým způsobem. Autor je schopen dialogu i s autory, kteří jsou mu názorově velmi vzdáleni, a naopak kritičnosti i vůči textům, které mu jsou blízké. Zároveň je schopen udržet myšlenkovou linku a koherenci i při propojování konceptů a otázek z velmi odlišných myšlenkových tradic.

Pokud bych měl vůči práci formulovat nějaké námitky, zeptal bych se autora asi zejména na to, zda pečující třída může plnit roli analogickou pracující třídě a zda jí k tomu skutečně chybí pouze třídní vědomí. Spočívá problém opravdu jen v tom, že není třídou pro sebe, řečeno Marxovým jazykem, můžeme o ní mluvit byť i jen jako o třídě o sobě? Jinými slovy: (1) dávají skutečně velmi odlišné pozice spojené s péčí lidem, kteří péči vykonávají, stejnou třídní příslušnost, strukturně obdobné „objektivní podmínky“, které se mohou stát základem nějakého navazujícího třídního uvědomění, a zároveň (2) dávají jim i analogickou moc, jakou měla v Marxově produktivistickém schématu pracující třída?

Druhou možnou námitku lze spíše než na Matyáše Jakubů směřovat na Bruna Latoura. Nejsou podmínky, které z něj Matyáš Jakubů odvodil, poněkud vysokými prahy pro v zásadě jakoukoli teorii politična a potažmo mezinárodní politiky? Politika bude patrně vždy antropocentrická a jak sám autor ukazuje, reprezentaci mimo-lidských aktérů zde dosáhneme jen prostřednictvím různých „jako kdyby“ forem produkovaných člověkem. Hledáme dnes (právě v kontextu situace, jejíž urgentnost autor v úvodu působivě evokuje) skutečně dokonalé řešení na úrovni teorie, nebo spíš účinný hybrid různých nástrojů a přístupů, které nám i přes zakotvení v domněle nevyhovující či překonané teorii mohou poskytnout dílčí taktickou či strategickou inspiraci?

Práci pokládám na její úrovni za nadprůměrnou a domnívám se, že pokud by autor svůj zájem o téma rozvíjel, mohl by z ní být pozoruhodný, inovativní a publikovatelný (což na úrovni bakalářských prací je a má být výjimka) text. Navrhuji hodnotit ji známkou *výborně*.